

INGEZONDEN.

De redactie behoudt zich voor, ter bevordering van spoedige plaatsing der stukken, zoo noodig eenige bekorting aan te brengen.

TOEREKENBAARHEID EN ERFELIJKHEID.

Het ligt in het geheel niet in mijn bedoeling dit belangrijke, maar ingewikkelde vraagstuk te dezer plaatse diepgaand te bespreken. Eenige van mijn desbetreffende uitlatingen in mijn, ook in dit *Tijdschrift* afgedrukte, openbare les zijn echter blijkbaar misverstaan en zulks gedooft het onderwerp niet.

Het onderwerp werd door den Amsterdamschen hoogleeraar in de plantkunde TH. J. STOMPS in zijn rectoraatsrede van 8 Januari l.l. over „De mutatietheorie en haar beteekenis voor onze samenleving” onder vele meer besproken, daar — naar de meening van den schrijver — de biologie hier principieele nieuwe gezichtspunten heeft gebracht.

Als STOMPS (bldz. 17 van de uitgegeven rede) tot de geldende rechtsopvattingen komt, verdedigt hij verder „de school van LOMBROSO, die — volgens hem — in een innerlijken aanleg den oorsprong ziet van *alle* misdaad” en die „krachtigen steun zou hebben ontvangen door de nieuwere tweelingonderzoekingen op dit gebied van LANGE, LEGRAS en KRANZ 1) waaruit zou blijken, dat, als van identieke tweelingen het eene individu in de gevangenis komt, het bijna zeker is, dat het andere er ook in terecht komt, ook wanneer het milieu verschillend werd, wat voor gewone tweelingen volstrekt niet geldt, ook niet bij gelijkblijvend milieu.” Zich mede beroepend op den Berlijnschen, thans gestorven, bekenden erfelijkheids-onderzoeker E. BAUR 2), meent STOMPS dat voor begrippen als schuld en boete en dus voor „straf” recht van biologisch standpunt in het geheel geen plaats meer is. Blijven alleen over maatregelen van maatschappelijke bescherming (bldz. 18).

Nu volgen eenige tot mij en BIJLMER gerichte zinsneden (bldz. 19), waarin aldus verbazing wordt uitgesproken over aan ons toegeschreven meeningen:

„Ten zeerste heeft het mij bij de openingscolleges van de privaatscolleges dr. BIJLMER te Amsterdam en dr. WAARDENBURG te Utrecht getroffen, dat deze, de medegedeelde feiten kennend en erkennend, niettemin van meening blijven, dat *elk mensch* 3), tenzij idioot, de gave heeft *in elk geval* voor of tegen het kwade te beslissen, *das geheel en al verantwoordelijk is*. De opmerking moet mij van het hart, dat hier geen wetenschap meer, doch geloof aan het woord was, en wel geloof, dat mij strijdig lijkt met het christelijk geloof, dat zulke verheffende geboden kent als: „„oordeelt niet, opdat gij niet geoordeeld wordt.”” Moge de straf zich verder ontwikkelen in de richting, die door de mutatietheorie wordt aangewezen.”

Daar ik in deze uitingen mijn eigen gedachten in het geheel niet herkende, was het mij een voldoening, dat de geachte schrijver bij briefwisseling toegaf mij verkeerd gelezen te hebben, al bleef hij niettemin van meening, dat hij meer aan de zijde van LOMBROSO staat, dan ik heb willen doen. Hierbij zou ik het hebben gelaten, ware het niet, dat men sinds dien bijna dagelijks van verschillende zijden mijn aandacht op deze „quaestie” vestigde, en tot een nadere uiteenzetting aanspoorde.

Eerst moet ik beginnen in het zakelijk betoog van STOMPS de volgende correctie aan te brengen. LOMBROSO heeft niet gemeend, dat een innerlijke aanleg de oorsprong is van *alle* misdaad, maar hij leerde, dat 40 pCt. van alle misdadigers wordt gevormd door het anthropologisch type van den geboren misdadiger, den tot misdaad onafwendbaar voorbeschikte. Slechts in dezen beperkten zin, en zonder het fatale type, vindt de kern van waarheid dier leer, welke ik heb erkend, steun in genoemde tweelingonderzoekingen. De overwegende beteekenis van den erfelijken aanleg geldt namelijk uitsluitend voor den recidiveerenden gewoontemisdadiger, zooals ik dat nadrukkelijk in mijn openbare les (bldz. 11) heb uitgesproken en ik acht het,

1) Tengevolge van een drukfout staat er FRANZ.

2) Ook de overleden dr. J. P. LOTSY ten onzent ware hier aan te halen.

3) De cursiveeringen in dit artikel zijn van mij. (W.).

evenals STOMPS o.a. tegenover de school van ADLER van uitermate praktisch belang, dat men nu eens ernstig met dezen erfelijken aanleg gaat rekening houden. Het lijkt mij dan ook wel de moeite waard om ook te dezer plaatse met de authentieke cijfers van bijgaand staatje deze stelling toe te lichten.

Onderzoekers	Eeneiige tweelingen		Tweeeiige tweelingen	
	Concordant	Discordant	Concordant	Discordant
LANGE	10	3	2	15
LEGRAS	4	0	0	5
KRANZ	16	10	18	19 1)
Tezamen ..	30 (70 pCt.) :	13 (30 pCt.)	20 (34 pCt.) :	39 (66 pCt.)

Hieraan kan nu nog toegevoegd worden een onderzoek van A. J. en I. A. ROSANOFF met L. M. HANDY 2) omtrent 340 tweelingparen, die òf volwassen òf reeds op jongen leeftijd tot misdaad vervielen òf die tot de zeer moeilijke kinderen hebben behoord. Bij de groep der volwassen-crimineelen vonden zij:

Bij 33 mannelijke waarschijnlijk eeneiige tweelingen

beide een van beide
22 (66.6 pCt.) : 11 (33.4 pCt.)

Bij 23 mannelijke tweeeiige tweelingen

beide een van beide
3 (13 pCt.) : 20 (87 pCt.)

Gelijksoortige verschillen troffen zij bij vrouwelijke paren aan, terwijl van 72 paartjestweelingen (jongen + meisje) 2 maal beiden, 49 maal alleen de jongen en 14 maal alleen het meisje tot misdaad vervielen.

Hoe meer men bij deze onderzoekingen alle vormen van misdaad en wetsovertreding tezamen neemt, hoe hooger het cijfer der discordantie van eeneiige tweelingen wordt, hoe meer men zich tot de ernstige gevallen en de gewoontemisdadigers beperkt, des te meer stijgt het cijfer der concordantie. Van de discordante eeneiigen zou men eigenlijk nog diegenen moeten aftrekken, die enkele malen als gevolg van een hoofdverwonding in de jeugd zijn ontstaan (door LANGE, NORWOOD EAST, ROSANOFF en HANDY gevonden).

Ofschoon KRANZ zegt, dat het hem gebleken is, dat ook onder de discordante eeneiige tweelingen gevallen voorkomen, waar de karakterstructuur dezelfde was, doch de omstandigheden hebben medegewerkt om te maken, dat de een de mazen der wet ontkwam en hij dus sterk onder den indruk is van de erfelijke voorbeschiktheid besluit hij zijn artikel toch aldus: „Dass das Schicksal kriminell zu werden, kein schlechthin unentrinnbares sein muss, beweisen die auch bei eineiigen Zwillingen feststellbaren starken Diskordanzen.“

Het lijkt mij dan ook onvoorzichtig, wanneer prof. STOMPS herhaaldelijk generaliseert over de verhouding van aanleg- en milieufactoren bijvoorbeeld door te verklaren (bldz. 12): „Als een paal boven water staat, dat men zeggen moet: Erfelijkheid is bijna alles, milieu is bijna niets“ of (bldz. 18) „omdat nu eenmaal grondwet der natuur is, dat de aanleg belangrijker is dan het milieu“. Voor de verklaring der groote groepsverschillen in de planten-, dieren- en menschenreeks moge dit juist zijn, in individueele gevallen is het kenmerk de reactie van den erfelijken aanleg op het milieu en het is juist de tweelingstudie bij den mensch, die er toe geroepen is in ieder concreet geval en voor elke eigenschap de graad der erfelijke plasticiteit vast te stellen en na te gaan in hoeverre binnen de grenzen

1) Lit. Bericht 10. Jahresvers. der Deutschen Gesellsch. f. Vererbungsforschung. Leipzig. BORNRÄGER 1934.

2) Criminality and Delinquency in Twins. Journ. of Crim. Law and Criminology 24 Mei 1934.

van den aanleg gegeven mogelijkheden door milieu- en opvoedingsinvloeden kunnen worden onderdrukt of ontwikkeld. De verhouding van milieu en aanleg is reeds voor allerlei onderzochte kenmerken verschillend bevonden.

Thans kom ik tot het meer persoonlijke deel, dat ik ook zoo objectief mogelijk wil trachten te behandelen. Wie in mijn opvattingen omtrent de verhouding van milieu en aanleg bij misdadigheid belangstelt moge ik — hoewel toen de gegevens van tweelingen nog niet bekend waren — verwijzen naar de desbetreffende bladzijden 32, 38 en 139 van het tweede deel van mijn publicatie: *De biologische achtergrond van aanleg, milieu en opvoeding* (NOORDHOF, Groningen 1927).

Hier neem ik op grond van de gegevens van het „English Convict” van GORING stelling tegen de generaliseerende meening van DANIEL DE LANGE, die misdadigers voor phaenotypische minimumvarianten van normale toestanden houdt. Hier ben ik ook even ingegaan op de begrippen schuld en straf, die ik in verdere beschouwingen, aan dit onderwerp gewijd, zooveel mogelijk heb vermeden, omdat ze — zonder nadere omschrijving — tot tal van misverstanden, zelfs bij de bespreking van maatregelen bij de opvoeding van normale kinderen, kunnen aanleiding geven.

Terwijl STOMPS de ontoerekenbaarheid van alle misdadigers verdedigt en zich daarbij ook weer tegenspreekt door (bldz. 19) van *half*ontoerekenbaren te spreken, wilde hij mij als tegenstander, die de volle toerekenbaarheid zou handhaven, in de arena lokken. Hiervoor kan geen reden bestaan, zooals zal blijken, wanneer ik mijn latere uitlatingen, voorzoover zij zich daartoe leenen, letterlijk aanhaal. Wel zal men daarbij bemerken, dat er een verschil tusschen STOMPS en mij blijft bestaan, doordat ik het vraagstuk minder simplistisch tracht op te lossen.

Op bldz. 11 van mijn openbare les zeide ik: „Hoewel de leer van LOMBROSO onjuist is gebleken, zoowel in haar opzet als in haar fatalistische consequenties, *beteekent dit niet, dat van de kerngedachte niets is overgebleven. Integendeel*” enz. (volgt de beschrijving der tweelingonderzoekingen). Op bldz. 12 vervolg ik: „Tenslotte is misdaad een verkeerde reactie op de *bestaande* samenleving, een sociaal verschijnsel dus, dat *aanzienlijk beperkt* kan worden, wanneer de psychopathische voorbeschiktheid mede door kennis der familieantecedenten vroeg wordt herkend en wanneer de gevaren van het bestaande milieu kunnen worden vermeden door *segregatie*, dat is overbrenging in een passender omgeving. Dit is niet alleen een eisch van *bescherming der gemeenschap*, maar ook van *solidariteit van den bevoorrechte met den misdeelde*. Zooals men bij lezing van mijn openbare les bemerkt, komt het woord straf in dit verband nergens voor. Ook niet op bldz. 14 wanneer ik opmerk: „De gegevens der psychopathologische erfelijkheid hebben mij wel *sterke gradaties van toerekeningsvatbaarheid* doen kennen, maar mij niet tot de somber-naturalistische consequentie van mannen als LOMBROSO, KRAEPELIN e.a. kunnen voeren, volgens welke de mensch feitelijk alle schuld inboet, als hij erfelijk belast is. Ook voor mij blijft hij, behalve in uitzonderingsgevallen als idiotie en enkele demente eindstadia, nog steeds *tot op zekere hoogte* — ondanks allerlei verstandelijke en morele defecten — de dader zijner daden en blijft er *iets* van zijn menschelijke waardigheid over. Hij is *niet uitsluitend* een slagveld van onweersaanbare driften” enz. enz.

Hier wil ik nu een enkele opmerking inlasschen om alle kans om verkeerd begrepen te worden weg te nemen. Ik heb idiotie en dementie niet genoemd, om daarmee te kennen te geven, dat ik bij alle verdere psychoses in concreto den betrokkene voor ieder krankzinnig gedrag of iedere wanhoopsuiting ten volle verantwoordelijk en dus toerekenbaar of zelfs strafbaar acht, maar omdat ik meen, dat slechts hier het fatale karakter van den erfelijken aanleg *over de heele linie* tot uiting komt. Ik ben bereid ten volle te erkennen, dat zich bij allerlei psychoses momenten kunnen voordoen waardoor men iemand, tengevolge van de onontwaaerbare samenwerking van erfelijke invloeden en omstandigheden op dat oogenblik voor geheel of nagenoeg geheel ontoerekenbaar zal dienen te houden, maar dit beteekent voor mij niet, dat dergelijke gedragingen of symptomen uitsluitend en onvermijdbaar door den erfelijken aanleg zijn veroorzaakt en dat hij niet daarnaast — hoe beperkt en gebrekkig ook — dader zijner (andere) daden kan blijven. Ik

beroep mij in dezen op het standpunt, door vele psychiaters o.a. VAN DER SCHEER en HUTTER ingenomen.

Om te laten zien hoe ik steeds hetzelfde verdedigd heb, zij het mij vergund nog de eenige andere plaats, waar ik mij geuit heb, te noemen nl. het *Verslag van het 2e Nederlandsch Paedagogisch Congres* 1931 (WOLTERS, Groningen), waar ik, in de sectie voor wijsbegeerte van de paedagogiek, over verantwoordelijkheid en erfelijkheid sprekende, gezegd heb (bldz. 45): „Op het voetspoor van LOMBROSO, wiens standpunt thans weer achterhaald is, sprak men van een erfelijke belasting, die bijvoorbeeld voor krankzinnigheid, zedelijk wangedrag, misdadigheid *onontkoombaar* leek en die met lichamelijke ontaardingsteekenen gepaard ging.” „Wij zullen aanstonds zien, dat voor *fatalisme* in het algemeen geen reden bestaat”; en bldz. 46 onderaan: „Waar echter algemeen bekend is, dat niet ieder de gaven van verstand, gemoed en wil in dezelfde mate heeft medegekregen, volgt hieruit, dat *niet ieder in gelijke mate is verantwoordelijk* te stellen”; en op bldz. 48: „Geen enkel verstandig opvoeder meent, dat verantwoordelijkheidsbesef van meet af aan bestaat en ten allen tijde en bij ieder even sterk kan werken. Men veronderstelt het evenmin bij een zuigeling als bij een idioot. Overal *waar het kan*, moet het worden gewekt. Maar telkens weer komt men in concreto voor de vraag te staan, *in hoeverre de pupil toerekenbaar is*. Het groote probleem bij de beoordeeling der criminaliteit”. Op bldz. 60 omschrijf ik, na de criminaliteit bij tweelingen besproken te hebben, den *disponeerenden* (niet praedestineerenden) aanleg nader. Op bldz. 61 laat ik prof. WIERSMA zeggen, dat het quantitatieve verschillen met normalen betreft en ik eindig, na op verkeerde milieu-momenten te hebben gewezen, met „Zoo blijkt voorkomen bij deze erfelijk-misdeelden wèl een moeilijkheid, doch geen onmogelijkheid.”

In ditzelfde Verslag (sectie 16) is een zeer verhelderend opstel geschreven over de endogene factoren bij het crimineele kind door mr. dr. E. J. SWAEB, die reeds Juli 1918 de 69e algemeene vergadering der N.M.t.b.d. Geneeskunst opende met een rede over Psychopathologie en misdadigheid. Zijn conclusies wijken niet van de mijne af.

Hoezeer ik dus op biologische gronden de verschillende graden van erfelijke dispositie tot criminaliteit, die de toerekenbaarheid verminderen, erken, ik kan niet aannemen, dat bij den mensch door mutatie — behalve in genoemde uitzonderingsgevallen — *volkomen* ontoerekenbare individuen kunnen ontstaan, die in iedere omgeving tot misdaad zullen moeten vervallen en die geen vermogen zouden bezitten, dat voor eenig schuldbesef of strafgedachte toegankelijk is. Juist omdat zij dat altijd min of meer behouden, zullen zelfs gewoontemisdadigers nog vrede kunnen hebben met de humane maatregelen van maatschappelijke bescherming, door STOMPS verdedigd, maar die onvermijdelijk met vrijheidsberoving, dus met een soort straf, althans geen genoegen, gepaard zullen moeten gaan 1).

Verbeterbaarheid en opvoedbaarheid tot op zekere hoogte lijkt mij bij vroege ontdekking van ernstig-misdeelden niet uitgesloten, wanneer het milieu adaequaat gemaakt wordt. In mijn geschriften zal men nergens datgene kunnen vinden wat mij blijkbaar bij vergissing in den mond gelegd werd, zoodat de mij voorgehouden spreuk uit de Bergrede ook niet bepaald ad rem genoemd kan worden. Wij komen het verste als wij overal ernaar streven de deernis van den bevoorrechte met de minder bevoorrechten, de solidariteitsgedachte dus, tot uitgangspunt van alle oordeelen en maatregelen te stellen en aan de misdeelden hun mensch-zijn niet noodeloos te ontnemen.

P. J. WAARDENBURG.

1) Merkwaardigerwijze zegt de bovengenoemde van een commissie van toezicht op gevangnissen deel uitmakende geneesheer dr. W. NORWOOD EAST (Verslag *N. R. Ct.* 3 Februari 1935), dat door toerekenbare moordenaars — en dit waren er na psychiatrisch onderzoek 200 van de 235 — bij de behandeling van het proces vaak ontoerekenbaarheid geveinsd wordt, terwijl ontoerekenbaren hun uiterste best doen voor toerekenbaar gehouden te worden; wij zien hieruit dat dit vraagstuk niet eenvoudig is. (W.).